

Г. ОМЕЛЬЧЕНКО

ІСТОРІЯ ТЕКСТУ

Й ПЕРШЕ („ЛІШКОВЕ“) ВИДАННЯ ПОЕМИ

КАРЛА ГАВЛІЧКА-БОРОВСЬКОГО

KŘEST SV. VLADIMÍRA

ВІДБИТКА З НАУКОВОГО ЗБІРНИКА УКРАЇНСЬКОГО
ВИСОКОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ІНСТИТУТА ІМЕНІ
М. ДРАГОМАНОВА У ПРАЗІ, Т. І.

1929

ГРИГОРІЙ ОМЕЛЬЧЕНКО, лектор.

ІСТОРІЯ ТЕКСТУ Й ПЕРШЕ («ЛІШКОВЕ») ВИДАННЯ ПОЕМИ КАРЛА ГАВЛІЧКА-БОРОВСЬКОГО «KŘEST SV. VLADIMÍRA».

1.

До нас дійшло декілька автографів Гавлічкової поеми «Křest sv. Vladimíra», так майстерно перекладеної Франком на українську мову¹⁾: Хлеборадів, Рігрів, Чермаків²⁾ і копії: Воцелова та Габлерова³⁾. Ні автографи, ні копії не мають дати, коли їх написано, хоч К. Гавлічек мав звичку ставити не лише дату, але й місце написання своїх творів.

На допиті в поліції 29. X 1853. р. Гавлічек заявив, що «думка збити царя Володимира дівою особою сатири повстала в нього ще під час перебування його в Росії (1843—44); тоді вже він, мовляв, і написав декілька віршів⁴⁾. І дійсно, є й побічні вказівки, що писати цю сатиру Гавлічек міг почати ще в Москві: сатира написана, як зазначає сам Гавлічек у в оглаві автографів (і копій), що до нас дійшли, коломийками⁵⁾, а коломийки він так пильно, — до «12 годин ночі», або «цілий день» — студіював саме в Москві⁶⁾.

1) Карель Гавлічек-Боровський, «Вибір поезій», переклад Івана Франка. У Львові, 1901. Карель Гавлічек-Боровський «Хрещення Святого Володимира», переклад Івана Франка, Львів, 1928. Накладом видавничої спілки «Громада».

2) Скорочення Ch. A., R. A., Č. A.

3) Скорочення V. K., G. K.

4) Karel Tůma: «Karel Havlíček Borovský», 1883, стор. 590.

5) Термін «коломийка» К. Гавлічек прикладає до строфи, та сам вір дійсно написаний чотирнадцятискладовим коломийковим віршем, розділеним на два рядки: 8+6. Лише в Ch. A. чотирнадцятискладовий вірш невіділений на два рядки.

6) Записи в щоденнику за 2, 5, 6, жовтня р. 1844, — див. Zelený V. «Osvěta», 1873, стор. 28.

Вл. Квіс твердить, що сатиру написано підчас ув'язнення поета 8—12. VII. 1848 р. на Градчанах, коли, мовляв, в К. Гавлічка лише й був вільний час та спокій; до цієї ж події гарячкове життя поетове (підшукування посади, редакторство, шлюб, засновини *Národních Novin*, подорож до Галичини, Загребу, Слав'янський З'їзд, революція) цілком забирало в нього час, і лише в'язниця дала йому спокій, що спричинився до повстання славної сатири⁷⁾). Томічек у своїх спогадах згадує, що Гавлічек, підчас подорожі до Відня на парламенське зібрання, своїм товаришам читав довгу пісню про бога Перуна⁸⁾). Весельський подає, що 1851. р. в останні м'ясопусні дні поет читав уривки зі свого твору «*Vladimírův křest*» у Ант. Франкля в Кутній Горі⁹⁾). Та сам твір дає підставу для висновку, що поет складав його і в Бріксені¹⁰⁾).

Наведені факти дають право зробити такий висновок, що Гавлічек іще в Москві почав писати свою сатиру й до кінця свого життя, особливо на засланні в Бріксені, не переставав її обробляти. Цим лише й можна з'ясувати, що від поеми залишилося тільки автографів. Порівняння ж текстів автографів та копій сатири показує, як старанно К. Гавлічек вишукував речення й як добирав слів, щоб сатира вийшла дотепна.

Почасти, може, по ст і й не перероблювання сатири (що свідчило про те, що сам К. Гавлічек уважав сатиру за незовсім іще оброблену) і спричинилось до того, що за життя письменника її не видано. Почато видавати «*Křest sv. Vladimíra*» лише після смерти Гавлічка: р. 1861 в «*Obrazy Života*» — надруковано I. і III. пісні твору, при чому невідомо, хто подав ці пісні до редакції¹¹⁾. Р. 1867. в журналі «*Praha*» надруковано II., IV., V. пісні поеми і з кінцем II. й IV. пісень зазначено, що їх подав Fr. J. Vichterle¹²⁾).

⁷⁾ Quis, Spisy, II., стр. LXIX.

⁸⁾ K. Tomíček, Paměti Tomíčkovy, див. V. Čermak., „Havlíčkův Křest sv. Vladimíra a jeho rukopisy“, 11.

⁹⁾ Petr Miloslav Veselský: «Karla Havlíčka kutnohorský pobyt a porotní soud», 1889, ст. 38.

¹⁰⁾ «*Brixen ten je proti tomu*»..., II. 23; на G. K. написано: «*Složil K. H. v Brüxenu 1853—4*».

¹¹⁾ В 15 кол. I. пісні останні два рядки пропущені; 22-ої кол. зовсім бракує; у III. пісні припущені лише невеликі відміни правопису в порівнянні з відомими нам автографами і копіями: *růjdu, neb, dělal, níčeho* — замість: *pidu, neboť (або nebo), dál, níčeho*. 6, 12, 18 кол.

¹²⁾ В II. пісні пропущено коломийки: 21, 22, 29—32; в IV. пісні 16. коломийка; в V. п.: 18—19, 22—26, — всього у трьох піснях пропущено 14 коло-

Порівняння надрукованих у р. р. 1861. і 1867. пісень із автографами та копіями, відомими сьогодні, не дає змоги зміркувати, якими автографами, чи копіями (чи редакціями) користувались редактори «О. Ж.» і «Рг.» для цього першого друку пісень сатири.

Перше повне видання поеми вийшло лише р. 1877. з 93. ілюстраціями. Це видання оздоблене малюнками праці Лішки, й через те воно — дійсний видавець і редактор його нам невідомий — називається «виданням Лішки¹³⁾». Досі вийшло більш, ніж 40 видань «Хрещення св. Володимира», з них до 10 ілюстрованих¹⁴⁾. Але увагу дослідників усе ще притягає перше видання поеми, видання «Лішки», а саме: 1) хто був видавцем; 2) на основі якого автографу зроблено це видання.

Проф. В. Чермак у своїй праці: «Havlíčkův Křest sv. Vladimíra a jeho rukopisy» доводить, що L. V. зроблене за Č. A.¹⁵⁾. Видавцем же L. V., на думку В. Чермака, висловлену ним у «Šumavan-i» р. 1910¹⁶⁾, мав би був бути проф. Ю. В. Прашек; коли ж сам проф. Ю. Прашек рішуче відхилив приписану йому честь першого видавця Гавлічкової поеми¹⁷⁾, то проф. В. Чермак у своїй праці р. 1925. робить висновок, що «треба шукати видавця L. V. між іншими членами редакції «Šumavana» сімдесятих років минулого віку¹⁸⁾».

Крім цього, В. Чермак переконаний, що Č. A. в останньою редакцією славної сатири¹⁹⁾.

На нашу думку, проф. В. Чермак прийшов до помилкових висновків. Помилки його вийшли з того, що для своєї праці він притягнув лише Ch. A., R. A., Č. A. і G. K., поминувши виданих 5 пісень до р. 1877, й найголовніше, — проф. В. Чермак не знає

мийок. Інші відміни в цих піснях: замість слова «boha» вжито слова «Peruna», (II, 16, 17, 23 кол.), замість «cár» — «pan» (II, 26, 27 кол.) і т. д.

¹³⁾ V. Čermak, «Havlíčkův Křest sv. Vladimíra a jeho rukopisy», 57; скорочення: L. V.

¹⁴⁾ Каталог унів. Бібл. в Празі.

¹⁵⁾ «Zbývá z Havlíčkových rukopisů dnes známých jako jediná předloha k tisku rukopis Čermákův (ст. 59, 65); ріжниці між L. V. і Č. A. «vždyť mohly býti učiněny úmyslně, aby znesnadnily pátrání po vydavateli, jehož inkognito jest jistě podezřelý» (ст. 61).

¹⁶⁾ «Historie Čermákova rukopisu Havlíčkova «Křtu sv. Vladimíra». «Šumavan», roč. 43, č. 17.

¹⁷⁾ «Tribuna» 25. IV., 1922, Dr. J. V. Prášek, «První edice Havlíčkova Křtu sv. Vladimíra».

¹⁸⁾ «Havlíčkův Křest sv. Vladimíra», 1925, ст. 65.

¹⁹⁾ Op. cit., ст. 53—54.

про існування ще одної копії Гавлічкової поеми, яка міститься в збірці «Duch Havlíčkův»²⁰).

«D. Н.» містить 224. твори К. Гавлічка, переписаних одним — гарним письмом. Під ч. 221. (переписувач нумерацію творів довів лише до ч. 203.) поміщена копія поеми «Křest sv. Vladimíra»²¹).

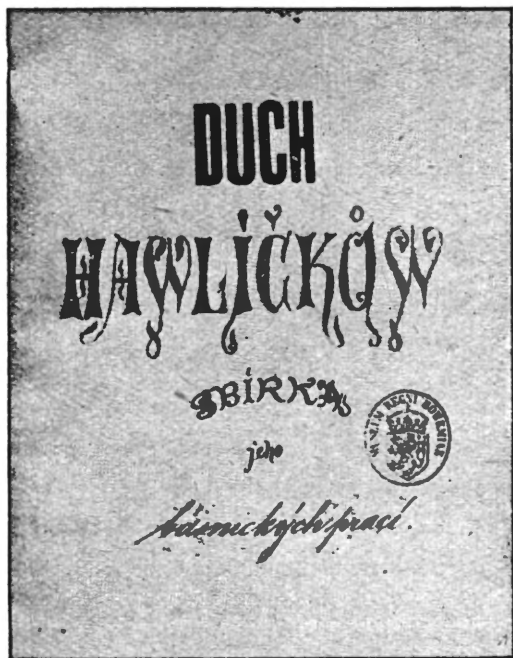

Рис. 1. З оригіналу власності бібліотеки Чеського Народного Музею.

Збірник «D. Н.» опрацьований; опрацювання зроблено після того, як твори переписано: нумерація творів од числа 93. перескакує на 104. і в послідовному порядку йде до ч. 115., потім йде ч. 94. і за рядом до ч. 103.; після ч. 116. і далі нумерація вже йде правильно²²).

Збірник «D. Н.» зроблено в шістдесятих роках: ставлячи дату написання твору, переписувач, замість належної цифри «4» або «5» декілька разів помилювався на користь цифри «6»²³); тричі він виправив свою помилку²⁴). Крім цього, ще є вказівка, що коли не всю збірку, то, принаймні, один із творів цієї збірки «Domov ruský»

переписано не раніш, ніж у червні р. 1863.: під ч. 219. уміщений твір «Domov ruský», а внизу занотовано: «vytištěno v časopisu «Zvon»

²⁰) Зберігається в Чеському Національному Музеї. Значок III F. 49, наше скорочення D. Н. З напису В. Квіса на цьому збірнику і з його видання творів Гавлічка р. 1898 (Básnické spisy K. Havlíčka, pořádal Quis), ми довідуємося, що цей збірник син І. Воцели подарував Е. Єлінкові; Е. Єлінек залишив його В. Квісові (видко, перед смертю) з тим, щоб він передав його до Н. С. М.; волю небіжчика В. Квіс і виконав 15. XI. 1897 р. Квіс двічі, в заввазі на збірнику, а потім у виданні творів К. Гавлічка, підкреслює, що це є «найповніша збірка творів К. Гавлічка, яку він знає».

²¹) Цю копію через те, що вона збереглася у спадщині Воцели, ми й називаємо «Воцелівською копією» й зазначаємо V. К.

²²) Це могло трапитися лише таким чином: 1—2 сторінки зшитку (з нумерацією від 94—103), при оправі, перегнули і через це вони попали вниз, а стор. 3—4 (з нумерацією 104—115) попали нагору.

²³) Див. «D. Н.» ч. ч. 13, 53, 71, 107, 123, 170.

²⁴) Див. «D. Н.» ч. ч. 71, 107, 170. Помилку на користь цифри «6» можна з'ясувати лише звичкою переписувача, що, як ставив дату, писав цю цифру міцно

Čechů amerických dne — června 1863.». Ця нотатка теж указує, що збірка відноситься до 60. років²⁵⁾.

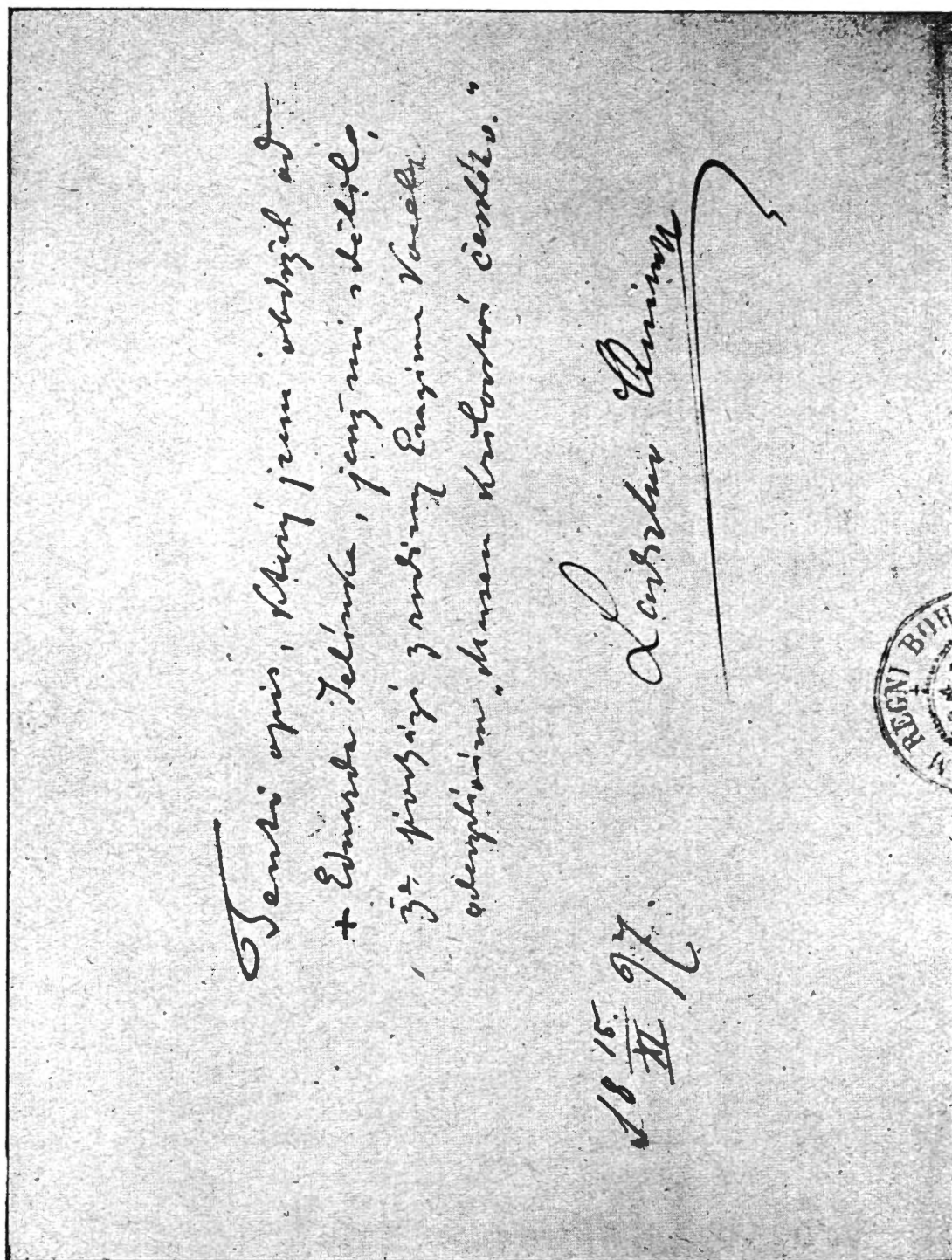

Рис. 2. З оригіналу власности бібліотеки Чеського Народного Музею

²⁵⁾ Переписувач «D. H.» не знав російської мови: К. Гавлічек російською мовою написав слова «Объявление» і «Крещение» (ч. ч. 33, 36); при копіюванні цих слів переписувач наробив помилок: замість «ъ» написав «г»; «в» — «ь»; «н» — «п»; «ц» — «ч»; «н» — «и».

Переписувач пропустив у I. п. кінець (три рядки) 26. і початок (один рядок) 27. коломийки; з двох коломийок вийшла одна, яка звучить так:

Poslal čtyry policajty
pískl na ně oknem:
Hej! nechte to až do zejtrka,
my v suchu nezmoknem.

В дійсности ж 26. і 27. коломийки такі:

26. Poslal čtyry policajty
k bohovi Perunu:
«Přivedte ho grobiána
ku carskému trůnu!

27. A když vyšli policajti,
pískl na ně oknem:
«Hej! nechte to až do zejtrka,
my v suchu nezmoknem.

Через цей пропуск правильну нумерацію коломийок порушено, й вона починається лише з 29. кол. У V. п. після 5. кол. не написано «6» над шостою кол.; в VI. п. після 12. кол., замість належних ч. ч. 13—14, — написано 9, 10; в VII. п. пропущена 12. кол., й нумерація після ч. 14. перескакує на ч. 16. Крім цього, в переписувача є орфографічні помилки²⁶).

В V. К. ми маємо матеріал, який дозволяє зробити висновок, що її зроблено з автографа: з кінцем X. п. в V. К. поміщено оглав, і перед кожною піснею стоїть число сторінки, де, певно, ця пісня починалась у зшитку, звідкіля переписано V. К.; це такі числа: 3, 13, 23, 30, 36, 44, 51, 61, 69, 73.

У Č. А. пісні починаються на сторінках: 1, 11, 19, 27, 33, 41, 49, 59, 67, 71. Виходить, що пісні I., IV., V., VII., VIII., IX. Č. А. і невідомого оригіналу, звідкіля переписано V. К., мають однаковий обсяг; дві пісні (III. і VI.) мають різницю на одну сторінку, одна пісня (II.) має різницю на дві сторінки. Загальний однаковий обсяг 9 пісень (70 стор.) і однаковий обсяг шістьох пісень зпоміж дев'яток, що їх обсяг порівнюємо²⁷), дає підставу зробити висновок, що формат невідомого зшитку, з

²⁶) Декілька разів у dat. та gen. pl. не зазначено довгого «u» («ů»): studentum (I, 13); zákonu (III, 16); obrazu (V, 23) і т. д.; не зазначено змягчення шелестівок перед передньорядними голосівками: stvoril (II, 15), або selmy (II, 21); або такі помилки: maa (IX, 49), secula seculorum (IX, 57).

²⁷) Обсягу десятої пісні, через те, що не знаємо, на якій сторінці вона закінчується в оригіналі, звідкіль переписано V. К., ми не маємо змоги порівняти.

якого списували V. К., був подібний до формату С. А., себто, V. К. переписали з автографу. В кого Воцел міг позичити автограф Гавлічкової поеми, щоб

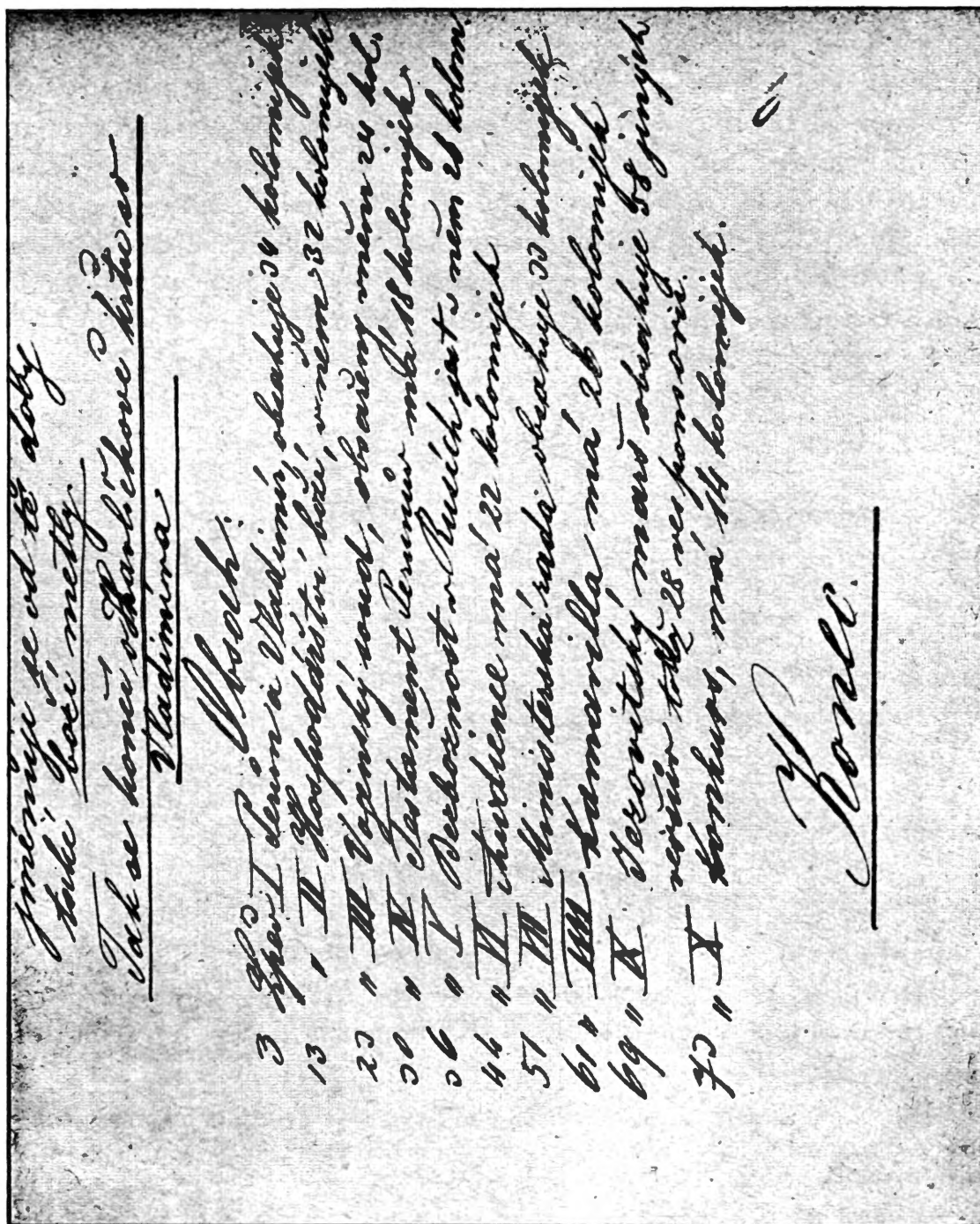

Рис. 3. 3 оригіналу власнотності бібліотеки Чеського Народного Музею.

ізробити копію? Кореспонденція К. Гавлічка, особливо з Бріксену, яскраво змальовує нам, як він високо цинив Ф. Палацького, як ділився з ним своїми літературними плянами, питав у нього

порад щодо своїх праць і т. д. К. Novotný є того погляду, що один із автографів «Křt-y» К. Гавлічек подарував був Ф. Палацькому — нема сумніву, що Ф. Палацький мав Гавлічків автограф поеми²⁸⁾. Біографія Воцели з'ясовує нам, що Воцел²⁹⁾ працював разом і був у добрих узаєминах із Ф. Палацьким. Ясно, що Воцел й міг дістати від Ф. Палацького автограф поеми, щоб зробити з нього копію. На підставі таких міркувань ми цей невідомий автограф Гавлічкової поеми, що послужив за оригінал для V. К., будемо називати автографом Палацького³⁰⁾. V. К. надзвичайно цінна з цього боку, що дає нам можливість зробити собі уявлення про ще один автограф Křt-y. А порівняння V. К. з відомими автографами й копіями поеми дає змогу установити історію тексту «Хрещення св. Володимира».

* * *

Габлерова копія, що знаходиться в Національному Музеї³¹⁾ — оправлена. Впадає в око, що оглав дев'яток пісень і самі дев'ять пісень написані чорнилом; оглав десятої пісні й сама десята пісня сатири переписані синилом (фіялкового коліру); десята пісня написана у двох стовбцях на останній, лівій, сторінці зшитку; й оглав, і сама десята пісня написані тим самим письмом, але 2—3 рази дрібнішим. Такі назверхні ознаки щодо десятої пісні підказують думку, що її вписали вже після того, як дев'ять пісень уже переписано й навіть зроблено оправу зшитку. Таким чином, Г. К. переписували з двох оригіналів: перший мав лише дев'ять пісень, десятую пісню переписали з іншого оригіналу. Через те, що Р. А. має лише дев'ять пісень, ми перші дев'ять пісень Г. К. перш за все й порівнюємо

²⁸⁾ Karel Novotný, «Večer», 4. V., 1922.

²⁹⁾ Між инчим, член багатьох академій наук і десятка різних наукових товариств, автор майже ста праць із ділянки літератури, археології, історії, естетики.

³⁰⁾ Скорочення Р. А.

³¹⁾ Значок Г. К. — V. F. 52. Оправу цього зшитку зробили після перепису поеми; на такий висновок указують такі ознаки Г. К.: букви або частини їх у багатьох випадках, на кінці слів, *поодрізувані* (I, 2, 3; II, 12; III, 6; IV, 12; VII, 13, 28; VIII, 17; IX, 49); у декількох випадках, на лівій стороні зшитку, *позаклеювані*.

Obsah

Zpěv I. Perun a Vladimír st.

(obsahuje 34 Kolomijky)

Zpěv II. Hospodářství boží st.

(v něm 32 Kolomijek)

Zpěv III. Vojenský soud: st

(obsaženo 24 Kolomijky)

Zpěv IV. Testament Perunův st

(má 18 Kolomijek)

Zpěv V. Bezbožnost v Rusích

(v něm 26 Kolomijek)

Zpěv VI. Audience

(22 Kolomijky)

Zpěv VII. Ministerští rada

(obsahuje 32 Koloj.)

Zpěv VIII. Hamarila

(26 Kolom.)

Zpěv IX. Jezovitský marš

(obs. 58 jiných versů)

Zpěv X. Konkurs

(obs. 56 versů)

Рис. 4. З оригіналу власности бібліотеки Чеського Народного Музею.

в R. A. — то чи не був R. A. (чи копія з нього) оригіналом для перших дев'яток пісень G. K.? Тут завважуємо такі відмінності³²⁾ між R. A. і дев'ятьма піснями G. K.: в R. A. в VI. пісні бракує 12. й 13. кол., в G. K. (Č. A., V. K., L. V.) вони є; в II. п. R. A. і (Pr.) 13. кол. звучить: «Ten chce...», 14. — «Jeden sedlák...»; в G. K. (V. K., L. V.) першою йде «Jeden sedlák... (13), а другою (14) «Ten chce...»; у R. A. V. п. кінці (два рядки) 24. і 25. кол. переставлені:

R. A.	V. 24.	Báby viděly znamení na nebi a všude: <i>Slyšely potopu světa</i> <i>Hučet ve všech škvírách.</i>	V. 25.	Báby viděly znamení na nebi i v dírách, <i>Prodávaly staré sukně,</i> <i>Že soudný den bude.</i>
-------	--------	---	--------	---

В G. K. ці кінці збігаються з іншими автографами й копіями. R. A. і G. K. мають різні слова на відповідних місцях:

R. A.	G. K.
II, 9. hlava	(V. K., Pr., L. V.) uši
II, 22. kanonu	(Č. A., V. K., Pr., L. V.) moždíře (V. K. — hmoždíře), (Č. A. — mořdíře)
V, 2. (Ch. A.) ťulpa	(Č. A., V. K., L. V.) kaplan
VI, 19. (Č. A., V. K., L. V.) Boha	toho
VII, 3. rozmanité	(Č. A., V. K., L. V.) dvě rozličné
VII, 7. (Č. A., L. V.) ohlásilo	(V. K.) oznámilo
VII, 19. (Č. A., V. K., L. V.) všivák	švívák
VIII, 20. (Č. A., L. V.) světě	(V. K.) městě

Наведених місць досить, щоб ізробити висновок, що R. A. (або його копія) не був оригіналом для перших дев'яток пісень G. K.

В. Чермак у своїй студії, не наводячи доказів, заявляє, що G. K. «podle mnohých známek rožizen podle Č. A.»³³⁾. На нашу думку, цей погляд безпідставний. При порівнянні дев'яток пісень G. K. з дев'ятьма піснями Č. A. виявляється багато різниць, які не були збоку переписувача G. K. помилками, бо ці різниці G. K. від Č. A. підтверджують інші автографи й копії.

В Č. A. і G. K. вжито різних слів:

Č. A.	G. K.
I, 34. (R. A., O. Ž., L. V.) braši	(V. K.) bratři
VII, 7. (R. A., L. V.) ohlásilo	(V. K.) oznámilo
VIII, 20. (R. A., L. V.) světě	(V. K.) městě

³²⁾ Перераховуємо лише деякі з них.

³³⁾ Op. cit., стор. 53. заввага 76.

Žpěv X.

Konkurs

1. Věje olti černomorský
Dřevu o stěpi mlátí;
Sbíhají se do Kyjova
Páni kandidáti
2. Věje vltá od západu
V Kyjově se práší;
Každá firma hani jiné
Samá se cynáší.
3. Poslal napeř dekrét z Říma
Píčet jako talíř;
"Co je po té řecké vltě
"Nedám za ni halíř.
4. "Není církev jako církev
"Čare nejmléjší
"Římská církev mezi všemi
"Nejcirkovatejší."
5. A carhradský patriarcha
Píčet jako miska
"Nevěť tomu Vladimíře
"Co catibrist píská.
6. "Není církev jako církev
"Čare nejmléjší?
"Česká církev mezi všemi
"Nejcirkovatejší."
7. A ralsinské synodion
"Sulem, Sulem pišc
"Nevěť Římu, nevěť Řekům
"Dř se jen Mojžíšc."
8. "Není církev jako církev
"Čare nejmléjší
"Židovská je mezi všemi
"Nejcirkovatejší."
9. Také Mufti mohamedský
Překřičet se nedá;
"Potlač ty psy nevěřící
"Hlaň Mohameda.
10. "Není církev jako církev
"Čare nejmléjší
"Musulmanská mezi všemi
"Nejcirkovatejší."
11. V carbím dvoru na Podolu
Sá se o kost krypli;
Také ty ostatní seltý
Konburovat přišly.
12. Čert zná všechnu jejich jména
Itli jak se itily
Z toho se ruski kobyrně
Mnacho naučily.
13. Ten brát igly platě časý
Pro dokazovacie,
Rozalbu ptili z krajčích
Ledli jen koláče.
14. Proto že jim v tom konburo
Obchady tak kvitly,
Zmenuji se od té doby
Také "Moží metly."

Рис. 5. З оригіналу власности бібліотеки Чеського Народного Музею.

В Č. А. і G. К. вжито різних прийменників або різних їх форм:

Č. А.

G. К.

I, 21. (Ch. А., R. А., O. Ž., L. V.) Vašemu (V. К.) k Vašemu
VIII, 17. (R. А., L. V.) V jménu (V. К.) Ve jménu

Піднесемо ще відмінний правопис в Č. А. і G. К. (дев'ятох піснях) іменників, прикметників, дієслів:

Č. А.

G. К.

I, 10. (Ch. А., R. А.) blískavici blyskavici (V. К. і L. V. з ý)
I, 10. (O. Ž., L. V.) Bez toho (Ch. А., R. А.) Beztoho
II, 17. (L. V.) jako by (Ch. А., V. К., Pr.) jakoby
II, 17. (Ch. А.) Boha (R. А., V. К., L. V.) boha
III, 2. štokhauzu (Ch. А., R. А., V. К., O. Ž., L. V.) štokhauze
III, 20. Veličenství (Ch. А., R. А., V. К., O. Ž., L. V.) Veličenství
VII, 27. litteratus (Ch. А., R. А., V. К., L. V.) literatus (V. К. á)
VII, 33. Svatých (R. А., V. К., L. V.) svatých
VIII, 11. ztěžovati (R. А., V. К., L. V.) stěžovati, і т. д.

Відмінностей такого характеру між дев'ятьма піснями Č. А. і G. К. більш ніж сто. Віднести їх на рахунок невважності переписувача не можна, бо майже половина з них виправдовує себе тотожністю в інших автографах і копіях Гавлічкової поеми, а власне: 33 випадки³⁴⁾ тотожні з написом в одному, 7 — у двох³⁵⁾, 5 — у трьох³⁶⁾, 3 — в чотирьох³⁷⁾ і 2 — в п'ятих³⁸⁾ із порівнюваних автографів і копій сатири.

Порівняння дев'ятох пісен G. К. з дев'ятьма піснями V. К. пересвідчує нас, що вони переписані не з V. К. — Цей невідомий автограф (чи копія), що послужив за оригінал для перших дев'ятох пісень G. К., мав, як ми зробили висновок, лише дев'ять пісень; цим він наподоблював R. А., за часом свого повстання стояв найближче до R. А., й тому ми й називаємо його R. А. д р у г о ї р е д а к ц і ї³⁹⁾.

Порівняння десятої пісні G. К. з десятою піснею V. К. і Č. А. виявляє:

³⁴⁾ I. 3, 10, 15, 21, 23, 24, 27, 34; II. 22; III. 9, 12; V. 21, 23, 24, 25; VI. 4, 10, 13, 22; VII. 2, 7, 7, 14, 27; VIII. 2, 13, 17, 20, 22, 23, 25; IX. 7, 23.

³⁵⁾ I. 10; II. 22; III. 21; VI. 2; VII. 32; VIII. 7, 23.

³⁶⁾ II. 17; VII. 25, 33; VIII. 11, 21.

³⁷⁾ I. 15; VII. 25, 27.

³⁸⁾ III. 2, 20.

³⁹⁾ Наше скорочення R. А².

G. K.

11. (Ch. A., Č. A.) Psi se o kost hryzli
1. mláti
3. (Č. A., L. V.) víře
9. Uvěř

G. K.

9. Uvěř
5. (L. V.) carhradský
9. Mohameda
14. Boží

V. K.

- (L. V.) psi o kost se hryzli
- (Ch. A., Č. A., L. V.) kláti
- církvi
- (L. V.) drž se

Č. A.

- Uvěř (Drž se)
- (V. K.) Carhradský
- (V. K., L. V.) Muhameda
- (V. K., L. V.) boží

Та головне те, що в Č. A. в оглаві немає десятої пісні, а в G. K. стоїть: Zpěv X. Konkurs. (obs. 56 veršů). Не міг же переписувач G. K. вигадати такий додаток у в оглаві.

Завважені різниці між десятою піснею G. K. й десятою піснею V. K. і Č. A. ясно промовляють за те, що десята пісня G. K. не переписана ані з V. K., ані з Č. A. Виходить, що був іще автограф «Křt-y». Автограф, від якого повстала десята пісня G. K. пізніщої доби, ніж Č. A.: в Č. A. один із рядків (у 9 кол. X. п.) звучить так: «U v e ř (D r ž s e) Muhameda», а у V. K. — «d r ž s e Muhameda», в невідомому ж автографі (після G. K.) «U v e ř Mohameda» — два варіанти цього вірша Č. A. «U v e ř (D r ž s e)» відбилися: у V. K. і G. K., як цілком окремі редакції, які було б тяжко зрозуміти, коли б сьогодні ми не мали Č. A.

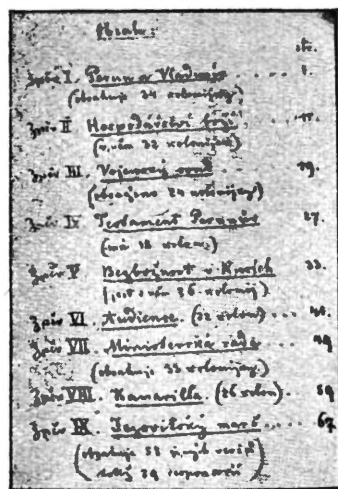

Рис. 6. З оригіналу праці проф. В. Чермака „Havlíčkův Křest sv. Vladimíra a jeho rukopisy“.

Лише тепер ми можемо установити історію тексту поеми «Křest sv. Vladimíra». Нічого й казати, що Ch. A. був з числа перших накидків сатири (III).⁴⁰⁾

Четвертою редакцією Гавлічкової поеми є R. A. (IV): зверхній вигляд пісень, закінчений зміст їх, — усе це свідчить за те, що R. A. повстав пізніше за Ch. A., але брак у ньому десятої пісні вказує, що цей автограф повстав раніше, ніж ті автографи, що мають десяту пісню. Аналіза G. K. наводить нас на

⁴⁰⁾ Коли стаття була при останній коректі, пощастило нам в Н. Ч. М. вишукати ще дві копії, уривки по 108 віршів, „Хрещення св. Володимира“. Із аналізу їх випливає, що копії списані з різних автографів. Ці автографи ми вважаємо з ряду I і II, а Ch. A. щойно III. Аналізу вишуканих копій в найближчому часі подамо до друку. О. Г.

думку, що був іще Р. А.² (V), який, видно, повстав рівнобіжно з Р. А., і на всякий випадок раніш, ніж ті, що мають і десяту пісню.

Із автографів, що мають десять пісень, перший, на нашу думку, постав Č. А. (VI): десята пісня в Č. А. — наочний доказ того, що цей автограф повстав пізніше за Р. А. і Р. А.²; але ж брак у в оглаві змісту десятої пісні ясно вказує на те, що цей автограф повстав раніш за Р. А. (про який ми маємо уявлення після V. К.) і за автограф, що послужив за оригінал для десятої пісні G. К., які оглав десятої пісні мають. Пізніше за Č. А. повстало ще два автографи. Відмінність їх од Č. А. в тому, що варіанти Č. А. (X, 9) *U ve ř (D r ž se)* відбилися у них: в одному (Р. А.) *d r ž se*, у другому *U ve ř*, як цілком окремі редакції. Один (Р. А.) і другий мають оглав змісту десятої пісні. Один (Р. А.): *X. K o n k u r s m á 14 k o l o m i j e k*; другий: *Zpěv X. K o n k u r s. (o b s. 56 v e ř š ů)*. В якій послідовности повстали ці два автографи — (один Р. А. а другий, десята пісня котрого послужила за оригінал для десятої пісні G. К.) — ми не маємо змоги установити; Р. А., про який ми маємо більш уявлення, будемо вважати септим автографом; а автограф, що його десята пісня послужила за оригінал для десятої пісні G. К. — подібність із Р. А. має в тому, що й він має оглав змісту десятої пісні, — умовно назвемо автографом Палацького другої редакції, або Р. А.². Про нього ми знаємо значно менше, ніж про VII. автограф, а тому ми будемо вважати його з ряду восьмим (VIII). Таким чином, із певністю лише установлюємо, що Č. А. не є останньою редакцією, як про це твердить Вр. Чермак⁴¹), а що пізніше за цей автограф повстало ще два автографи: Р. А. і Р. А.², або VII та VIII; не можемо лише ствердити в якій послідовности: який із них повстав першим, а який другим; який раніш, а який пізніше. Але вони є пізніші, ніж Č. А., редакції «Хрещення св. Володимира», вони є останні редакції поеми.

Тепер ми маємо можливість сказати і про історію інших копій «Хрещення св. Володимира». Ми маємо G. К. і V. К. Особи, що їх імена вони носять, були сучасниками, а тому, щоб означити, яка з них повстала раніш, а яка пізніше, слід звернутися до автографів, з яких вони переписані. G. К. переписана з Р. А.² (перші дев'ять

⁴¹) Op. cit., 53—54.

пісень) і з Р. А.² (десята пісня); V. К. списано з Р. А; R. А.². повстав раніш Р. А. і Р. А.²; через те, що R. А.² (що дав початок для перших дев'яти пісень, більшої складової частини G. К.) є старший за Р. А. і Р. А.², то через це й будемо G. К. вважати за старшу від V. К., себто, G. К. є — перша, а V. К. друга.

2.

Установивши історію автографів і копій поеми «Křest sv. Vladimíra», переходимо до вирішення справи про текст L. V. Проф. В. Чермак вважає, що L. V. зроблене після Č. А., а всі відмінності його від Č. А. є діло самодіяльності видавця, «який більшість слів написав на основі сучасного⁴²⁾ правопису: прості, народні⁴²⁾ форми замінив — книжними⁴²⁾; іноді вжито цілком інших слів»; і взагалі, на думку проф. В. Чермака, «спостережені різниці між Č. А. і L. V. могли бути зроблені навмисно⁴²⁾ (učiněny úmyslně). А коли б і цього не було, то можемо вважати, що видавець робив зміни супроти автографу, бажаючи полішити й виправити⁴²⁾ Гавлічка»⁴³⁾.

Більш ніж 30 органів одгукнулось надзвичайно прихильними рецензіями на працю проф. В. Чермака, тим то й запанувала думка, що L. V. зроблено після Č. А., а всі відмінності його від автографа — це євидоме фальшування видавця L. V. Різниць між Č. А. й L. V. (в ладі слів у реченні, у вживанні різних слів, у прийменниках, варіантах, у правописі, наголосі) набереться понад 160 випадків. Проф. Вр. Чермак не робив порівняння в пунктації, хоч у одній із завваг занотовує⁴⁴⁾, що в 45 місцях «stejně použítí pomlček», але не каже, що пунктація L. V. й Č. А. різняться більш ніж у 500 випадках.

Крім цього, проф. Вр. Чермак не говорить ось про яку річ: як відомо, Č. А. — автограф дефективний: у ньому бракує 13—14 стор. (II. п.)⁴⁵⁾; невідомо, де вони загинули; Тарантик, який каже, що видавцем L. V. є др. Ю. Прашек, вважає, «že prof. Prášek se dohodl s tiskárnou o vydání «Křtu», při čemž někdo z těch, jimž rukopis přišel do ruky, vytrhl si list na památku»⁴⁶⁾.

Пані Брафова дозволила проф. Чермакові скористатися від-

⁴²⁾ Підкреслення наше. О. Г.

⁴³⁾ Op. cit., 59—61.

⁴⁴⁾ Op. cit., 60., заввага 94.

⁴⁵⁾ Op. cit., 51.

⁴⁶⁾ Op. cit., 63.

повідними сторінками R. A., щоб зробити з них факсиміле для видання Č. A.⁴⁷⁾. Але проф. Чермак ні слова не каже про те, що текст установлених у Č. A. 13—14 стор. із R. A. не є тотожний із відповідним текстом L. V.⁴⁸⁾ — таким чином є більш ніж 160 різниць, не рахуючи пунктації, між Č. A. і L. V.

Та головне, що каже нам не погодитися з висновками проф. Чермака про Č. A. як основу для L. V. і про відміни L. V. від Č. A., як вияв сваволі видавця L. V. то це те — що майже всі текстуальні відміни L. V. від Č. A. зустрічаються в автографах і копіях «Křtu» по 5, 4, 3, 2 або, принаймні, по одному разу.

Порівняння L. V. потім з V. K. і G. K. дають право твердити, що вирішення питання про автограф чи копію, який лів у основу L. V. можливе лише тоді, коли притягти для порівняння L. V. всі автографи й копії Гавлічкової поеми, які ми маємо на сьогодні. Тяжко припустити, щоб редактор-видавець L. V. «Křtu sv. Vladimíra», приступаючи до видання, яке й сьогодні найкраще, маючи на думці не матеріяльні користи⁴⁹⁾, щоб він не пильнував, щоб його видання було не лише найкраще, але й найліпше, й тому природно, що для свого видання він мусів притягти всі автографи й копії, йому доступні. Лише у процесі порівняння L. V. зі всіма матеріялами Гавлічкової поеми ми можемо викристалізувати, який з них покладено в основу, якими редактор-видавець скористався, як допомоговими матеріялами, які відкинув з тих або інших міркувань, і яких міг не мати, бо не знав про їх існування, чи не міг їх дістати.

Так у L. V. «Křtu» бракує нумерації коломийок

⁴⁷⁾ Op. cit., 8.

⁴⁸⁾ 1) L. V. (V. K., G. K.) II, 13 кол.—«Jeden sedlák...»; II, 14.—«Ten chce...»; R. A. (Pr.) II, 13. «Ten chce...»; II, 14. «Jeden sedlák...» 2) II, 9. L. V. (V. K., G. K., Pr.) — «ten zpívá, ten šepce, vzdychá»; R. A. — «Ten vzdychá ten šepce, zpívá»; 3) II, 12. L. V. (V. K., G. K., Pr.) — «ten zas chce...»; R. A. — «Ten chce zas...»; 4) II, 17. L. V. (Ch. A., V. K., G. K., Pr.) — «Sám se nechce žádný starat»; R. A. — «Sám se žádný starat nechce».

⁴⁹⁾ Крамська ціна книжки була мала, що підносила іще «Šumavan», roč. X., čís. 2, стор. 19. І дійсно, на обкладинці поеми поміщено оголошення про 34 книжки; порівнюючи ціну деяких із цих книжок із L. V., ми пересвідчуємося, що ціна книжки, 80 кр., дійсно невелика.

— у такому вигляді невідомий автор надрукував I., III. п. п. в р. 1861 в «О. Ž.» і II., IV., V. (подав Fr. J. Vichterle) в р. 1867 в «Pr.». В L. V. лише коломийки починаються великою буквою — в такому вигляді були надруковані перші п'ять пісень Гавлічкової поеми, й у V. K. великої букви вживається лише на початку коломийок. Оглав кожної пісні в L. V. складається з двох частин: словами кожна пісня має чергову назву: «Zpěv prvý», «Zpěv druhý» і т. д., потім є дві крапки, і йде вже назва змісту кожної пісні — Zpěv prvý: Perun a Vladimír; Zpěv druhý: Hospodářství і т. д. В R. A., Č. A., V. K., G. K. від першої до останньої пісні оглав їх складається з двох частин: порядкова чи слова нумерація⁵⁰) й назва змісту пісні, а в V. K. I., II., III. пісні мають порядкову назву словами; назва числова (римськими цифрами) починається від IV. пісні й так уже йде до останньої. В О. Ž. (I. й III. п. п.) теж словами зазначена порядкова назва пісень. В L. V. кожна з вісьмох перших пісень закінчується словами: Konec prvního zpěvu, Konec druhého zpěvu... IX. пісня — «Konec marše»; X. п. — Konec. Розглянувши закінчення пісень у розбираних нами автографах та копіях поеми, пересвідчуємося, що найпоследовніше це закінчення пісень L. V. збігається з V. K.

Є й різні варіанти речень у поемі:

1) I, 32. L. V. (Č. A., V. K., G. K., O. Ž.) — pukla z toho vesta, R. A. — Praskla (Pukla tenkrát); 2) II, 7. L. V. (R. A., Č. A., V. K., G. K., Pr.) — někdy nevím samým křikem; Ch. A. — neví chudák Perun; в Č. A. зпершу було: «neví chudák Perun», потім — «chudák Perun» закреслено, до слова «neví» додано букву «m», над «chudák Perun» проведено риску й над нею надписано: «samým křikem»; 3) II, 12. L. V. (V. K., G. K., Pr.) — ten zas chce; R. A. (зпершу) — «ten zas chce», потім рискою поставлено такий порядок: «ten chce zas»; 4) II, 13—14. L. V. (V. K., G. K.) 13. — «Jeden sedlák...», 14. — «Ten chce...»; R. A. і Pr. 13. — Ten chce...», 14. — «Jeden sedlák...»; 5) IV, 5. L. V. (V. K. і другий варіант Č. A.) — všechny louže po Kyjevě; R. A., G. K. і перший варіант Č. A. — všechny louže v celém městě; 6) V, 17. L. V. (Ch. A., Č. A., V. K., G. K., Pr.) — plivni si stokrát do moře; R. A. — plivni $\left\{ \begin{array}{l} \text{tisíckrát;} \\ \text{si stokrát} \end{array} \right.$ 7) VII, 3.

⁵⁰) В R. A. — арабськими, в Č. A. і G. K. — римськими цифрами.

L. V. (Č. A., V. K., G. K.) — dvě rozličné strany; Ch. A. — dvě { protivné,
rozličné
strany; R. A. — Rozmanité strany.

Далі порівняння L. V. з текстами інших автографів і копій «Křtu» провадимо за такими ознаками⁵¹⁾: вжито р і ж н и х с л і в⁵²⁾; р і ж н и х п р и й м е н н и к і в або різних їх форм⁵³⁾; випадки, що в L. V. пишеться д в о ⁵⁴⁾ с л і в, хоч у деяких із рукописів пишеться о д н е слово; в L. V. вживається м а л о ї букви, хоч у деяких рукописах ті самі слова написані в е л и к о ю буквою; в L. V. вживається в е л и к о ї букви — в деяких рукописах в й мала⁵⁵⁾; L. V. вживає (н. пр., у чужих словах) о д н о ї ш е л е с т і в к и,⁵⁶⁾ деякі рукописи вживають д в і шелестівки; в L. V. вживаються слова и н ш о ї ф о р м и⁵⁷⁾, ніж у деяких рукописах; в L. V. вжито б е з г о л о с у шелестівку, в більшості автографів і копій — г о л о с о в а шелестівка⁵⁸⁾; в L. V., іменниках, не збігається правопис п о ч а т к у слів⁵⁹⁾ з порівнюваними ру-

⁵¹⁾ Наводимо лише по декілька прикладів.

⁵²⁾ L. V. (R. A., Č. A., V. K., G. K.) — drobet, Ch. A., O. Ž. — trochu (I, 6); L. V. (Ch. A., R. A., Č. A., G. K., Pr.) — noční, V. K. — mocné (II, 5); L. V. (V. K., Pr.) — mravence; Ch. A., R. A., Č. A., G. K. — brabence (II, 8) і т. д.

⁵³⁾ L. V. (Ch. A., R. A., Č. A., G. K., Pr.) *ve*, V. K. — *v* (III, 2); L. V. (Pr.) — *s*, R. A., Č. A., V. K., G. K. — *z* (III, 16); L. V. (Ch. A., R. A., Č. A., G. K.) — *z*, V. K. — *s* (VII, 13); L. V. (R. A., Č. A.) — *v*, V. K., G. K. — *ve* (VIII, 17) і т. д.

⁵⁴⁾ L. V. (R. A., V. K., G. K., O. Ž.) — nevěděl bych, Č. A. — Nevědělbých (I, 15); L. V. (Č. A., V. K., G. K., O. Ž.) — co pak, R. A. — copak (I, 17) і т. д.

⁵⁵⁾ L. V. (разом із инш. матер.): *boha*, *bohem*, *bůh*, *bohu*, *boží* (I, 8; II, 17, 23; III, 4; IV, 1; 10; VI, 16; VII, 1; X, 14 і т. д.); L. V. (разом з иншими матеріялами): *vás*, *vám*; з другого боку: *Vás*, *Vám* (I, 6, 18; IV, 10; VI, 14, 22); L. V. (R. A., Č. A., G. K., Pr.) — *louže*, V. K. — *Louže* (IV, 5); L. V. (Č. A., V. K., G. K.) — *pána*, R. A. — *Pána* (VI, 16) і т. д.

⁵⁶⁾ L. V. (Č. A., V. K., G. K.) — *Richt*, Ch. A., R. A. — *richt* (VI, 2); L. V. (V. K.) — *Ruské*, R. A., Č. A., G. K. — *ruské* (VI, 7); L. V. (R. A., Č. A.) — *Otec*, V. K., G. K. — *otec* (VIII, 25) і т. д.

⁵⁷⁾ L. V. (Č. A., V. K., G. K., O. Ž.) — *baterie*, R. A. — *batterie* (I, 30); L. V. (Č. A., V. K., G. K., Pr.) — *oposici*, Ch. A., R. A. — *opposici* (II, 27).

⁵⁸⁾ L. V. (R. A., Č. A., V. K., G. K.) — *píti*, Pr. — *pít* (IV, 18); L. V. (R. A., Č. A., V. K.) — *botma*, G. K. — *botami* (VIII, 14); L. V. (R. A., Č. A., V. K.) — *sedum*, G. K. — *sedm* (IX, 40).

⁵⁹⁾ L. V. (V. K., O. Ž.) — *rekrace*, Ch. A., R. A., Č. A., G. K. — *regrace* (I, 9); L. V. (V. K.) — *inkoust*, Ch. A., R. A., Č. A., G. K. — *ingoust* (VI, 4).

⁶⁰⁾ L. V. (V. K., G. K.) — *zpovědi*, *zpověď*, *zpovědníky*; R. A. Č. A., — *spovědi*, *spověď*, *spovědníky* (IV, 7; VII, 32; VIII, 7), L. V. (R. A., V. K., G. K.) — *stěžovati*, Č. A. — *ztěžovati* (VIII, 11); L. V. (R. A., Č. A.) — *spravit*, V. K., G. K. — *zpravit* (VIII, 13).

кописами; здибуємо різницю правопису слів у с е р е д и н і слова: «l» — замість «m»⁶⁰); «í» — замість «ý»⁶¹); в L. V. «ý» — «y», в матеріялах «í» — «i»⁶²); в 3 ос. мн. минулого часу в L. V. маємо «y» супроти «i» деяких рукописів⁶³); в L. V. о д н и н а, в деяких рукописах — м н о ж и н а⁶⁴); в V. L. форми родовика⁶⁵), давальника⁶⁶), місцевика⁶⁷), орудника⁶⁸), знахідника⁶⁹) є відмінні від відповідних одмінків деяких із рукописів; майже в с т о випадках (переважно у слові «цар») в L. V. не зазначено довготи, в рукописах вона є⁷⁰), навпаки, маємо випадки, що в L. V. зазначена довгота, в рукописах її бракує⁷¹).

На основі статистичних підрахунків, при порівнянні L. V. з порівнюваними автографами й копіями «Křt-y», спостерігаємо майже 800 різниць.

Деякі з них — це т. зв. непристойні слова, цілком зрозуміло, що редактор-видавець L. V. випустив їх із тексту L. V.⁷²).

⁶⁰) L. V. (V. K.) — Špilberku, R. A., Č. A., G. K. — Špimberku (G. K. — g) (IV, 15, 16).

⁶¹) L. V. (R. A., Č. A., Pr.) — vyšplíchnul, V. K., G. K. — vyšplýchnul (II, 22); L. V. (Ch. A., R. A., Č. A., V. K., O. Ž.) — ostatních, G. K. — ostatných (III, 19); L. V. (Č. A., G. K.) — Matísku Matísečku, R. A., V. K. — Matýsku Matýsečku (VIII, 13).

⁶²) L. V. (V. K., O. Ž.) — pekýlku, Ch. A., R. A., Č. A. — pekílku, G. K. — peklíku (I, 5); L. V. (V. K., G. K., O. Ž.) — blýskavici, Ch. A., R. A., Č. A. — blískavici (I, 10); L. V. (Ch. A., R. A., Č. A., G. K., O. Ž.) — jazyku, V. K. — jaziku (II, 28); L. V. (R. A., Č. A., G. K.) — Kyrie, V. K. — Kirie (IX, 51).

⁶³) L. V. (R. A., Č. A., O. Ž.) — hrály, V. K., G. K. — hráli (V. K. — a) (I, 31); L. V. (Ch. A., R. A., Č. A., G. K., Pr.) — hubovaly, V. K. — hubovali (V, 12); L. V. (R. A., Č. A., Pr.) — viděly, prodávaly; V. K., G. K. — viděli, prodávali (V, 24).

⁶⁴) L. V. (R. A., Č. A., V. K., G. K., Pr.) — sedlák, Ch. A. — sedláci (V, 20).

⁶⁵) L. V. (R. A., Č. A., V. K., Pr.) — chlivka, G. K. — chlivku (II, 4); L. V. (Ch. A., R. A., Č. A., Pr.) — pytlíku, V. K. — pytlíka, G. K. — pytlků (V, 19); L. V. (V. K.) — šunky, R. A., Č. A., G. K. — šunku (IX, 42).

⁶⁶) L. V. (V. K., O. Ž.) — krejčům, R. A., Č. A., G. K. — krejčím (III, 3); L. V. (V. K., Pr.) — kněžím, Ch. A., R. A., Č. A., G. K. — kněžům (V, 19) i R. A., Č. A., G. K. (V, 22).

⁶⁷) L. V. (Ch. A., R. A., V. K., G. K.) — štokhauze, Č. A. — štokhauzu (III, 2); L. V. (R. A., Č. A., V. K.) — kabinetě, G. K. — kabinetu (VII, 1).

⁶⁸) L. V. (R. A., Č. A., G. K.) — radou, V. K. — radu (VII, 22).

⁶⁹) L. V. (R. A., Č. A., V. K., G. K.) — měsíčka, Ch. A. — měsíček (II, 4).

⁷⁰) I, 1, 6 i т. д.

⁷¹) L. V. (Ch. A., R. A., Č. A., V. K., O. Ž.) — drába, G. K. — draba (I, 1); L. V. (Ch. A., R. A., Č. A.) — svátek, V. K. — svatek (I, 3); L. V. (R. A., Č. A., G. K., O. Ž.) — knoflíky, V. K. — knoflíky (I, 31).

⁷²) seru, sere (I, 15, 23); hovno (I, 16, 24); prd (I, 24).

Деякі з ознак L. V. виправдуються п'ятьма, чотирма, трьома, двома, чи одним написом у розгляданих рукописах. Одноразовим написом виправдовується понад 60 випадків; ці відміни L. V. від інших автографів і копій стверджуються тотожним написом: у V. K., G. K., O. Ž., R. A., Č. A., Pr.

Впадає в око, що нема жадної відміни L. V., яка підтверджувалась би лише написом у Ch. A. — Ch. A., один з перших нарисів поеми, дуже неповний, а головне, порядок віршів (уривків коломийок) так дуже не збігається з порядком віршів у інших рукописах. Коли б редактор-видавець і мав під рукою Ch. A. або копію його, то які мотиви могли спонукати його перевіряти покладений ним ув основу свого видання текст «Хрещення св. Володимира» за Ch. A., таким незручним для читання? На нашу думку, такої зайвої праці редактор-видавець L. V. на себе не взяв би: маючи декілька повних, або хоч неповних, але зручних для читання текстів, він, хоч би і мав був Ch. A. (або його копію), мусів би був одкинути його з указаних причин.

Коли ми на підставі висловлених міркувань про Ch. A. не будемо притягати його для з'ясування відмін L. V. від інших автографів і копій, то групування тверджень одмін L. V. набирають такого вигляду: відміни L. V. виправдовуються в 232 випадках — чотирма, у 316 — трьома, в 135 — двома⁷³), в 74 — одним написом у порівнюваних автографах і копіях поеми.

На цифру 74 складається: 28 відмін L. V. оправдуються написом лише в V. K.⁷⁴); 14 в O. Ž.⁷⁵); 13 в R. A.⁷⁶); 12 в G. K.⁷⁷); 4 в Č. A.⁷⁸); 3 у Pr.⁷⁹). Всього — 757 відмін L. V. підтверджуються

⁷³) Ці відміни занялиб яких 10 сторінок друку, тим то їх на цьому місці пропусаємо.

⁷⁴) 1). I, 22. L. V. (V. K.) — Vašim; R. A., Č. A., G. K. — s Vašim; 2). II, 5. L. V. (V. K.) — puť — tu — tu! R. A., Č. A., G. K., Pr. — puť, tu, tu, tu; 3). II, 13. L. V. (V. K.) — za; R. A., G. K. — o; 4). II, 13. L. V. (V. K.) — zasel; G. K., Pr. — zasíl, R. A. — zasíl; 5). II, 17. L. V. (V. K.) — za všechno; R. A., Č. A., G. K., Pr. — o všechno; 6). II, 29. L. V. (V. K.) — ach! R. A., Č. A., G. K. — Och!; 7). IV, 15, 16. L. V. (V. K.) — Špilberku; R. A., Č. A. — Špimberku; G. K. — Špimbergu; 8). IV, 17. L. V. (V. K.) — trůné; R. A., Č. A., G. K. — trůnu, Pr. — vysoko; 9). V, 19. 22. L. V. (V. K.) — kněžím; R. A., Č. A., G. K. — kněžům; 10). V, 20. L. V. (V. K.) — vyhlidl; R. A., Č. A., G. K. — vyhlidli, Pr. — vyhlídne; 11). V, 25. L. V. (V. K.) — i v dírách, Č. A. — a v dírách, G. K. — a dírách («v» бракує); 12). V, 26. L. V. (V. K.) — lidé; R. A., Č. A., G. K. — lidi; 13). V, 26. L. V. (V. K.) — měchýře; R. A., Č. A., G. K. — měchejře; 14). VI, 2. L. V. (V. K.) — kolem něho; R. A., Č. A., G. K. — okolo něj; 15). VI, 4. L. V. (V. K.) — inkoust;

написами, при різних комбінаціях, розгляданих автографів і копій Гавлічкової поеми.

R. A., Č. A., G. K. — ingoust; 16). VI, 5. L. V. (V. K.) — v zadu; R. A., Č. A., G. K. — vzadu; 17). VI, 7. L. V. (V. K.) — Ruské; R. A., Č. A., G. K. — ruské; 18). VI, 14. L. V. (V. K.) — oám; R. A., Č. A., G. K. — Vám; 19). VI, 22. L. V. (V. K.) — Konec šestého zpěvu; R. A., Č. A., G. K. — бракує цього речення; 20). VII, 13. L. V. (V. K.) — Vymíniť; R. A., Č. A., G. K. — Vymínit; 21). VII, 17. L. V. (V. K.) — doložil; R. A., Č. A., G. K. — přisadil, G. K. — přísadil; 22). VII, 20. L. V. (V. K.) — pohotově; R. A., Č. A., G. K. — po hotově; 23). VIII, 11. L. V. (V. K.) — mu starý Mates; R. A. — mu starý lokaj; Č. A.: mu { starý lokaj, G. K. Mates — mu Mates lokaj; 24). VIII, 17. L. V. (V. K.) — jmenu; R. A., Č. A., G. K. — jménu (R. A. — Jménu); 25). IX, 51. L. V. (V. K.) — eleison; R. A., Č. A., G. K. — elleison; 26). X, 9. L. V. (V. K.) — drž se; Č. A. — Uvěř (Drž se); G. K. — Uvěř; 27). X, 11. L. V. (V. K.) — psi o kost se hryzli; Č. A., G. K. — Psi se o kost hryzli; 28). X, 13. L. V. (V. K.) — rosolku; Č. A., G. K. — rozolku.

⁷⁵⁾ 1—9). I. 1, 6, 16, 20, 24, 25; III. 12, 13, 14. L. V. (O. Ž.) — car, necar, caru; R. A., Č. A., V. K., G. K. — cár, necár, cáru; 10) I, 4. L. V. (O. Ž.) — Doma-li R. A., Č. A., V. K., G. K. — Domali; V. K. — domali; 11). I, 10. L. V. (O. Ž.) — blýskavici; R. A., Č. A. — blískavíci, V. K. — blýskavíci, G. K. — blyskavíci; 12). I, 33. L. V. (O. Ž.) — litaly; R. A., Č. A., V. K. — lítalí, G. K. — lítají; 13). III, 16. L. V. (O. Ž.) — s vysoka; R. A., Č. A., V. K., G. K. — z vysoka; 14). III, 18. L. V. (O. Ž.) — nález právně potvrzený — бракує підкреслення; R. A., Č. A., V. K., G. K. — рядок підкреслений.

⁷⁶⁾ 1). I, 8. L. V. (R. A.) — Raděj; Č. A., V. K., G. K., O. Ž. — Ráděj; 2). II, 7. L. V. (R. A.) — mně; Č. A., G. K. — ma, má; V. K. — mu; Pr. — mi; 3). II, 10. L. V. (R. A.) — mně, V. K., G. K. — mne; 4). VI, 2. L. V. (R. A.) — stáli; Č. A., V. K., G. K. — stali; 5). VI, 14. L. V. (R. A.) — baldachínem; Č. A., G. K. — baldachínem, V. K. — baldachýnem; 6). VI, 21. L. V. (R. A.) — kuře; Č. A., V. K., G. K. — kůře; 7). VI, 22. L. V. (R. A.) — vaši; Č. A., V. K., G. K. — vaší; 8). VII, 18. L. V. (R. A.) — že; Č. A., V. K., G. K. — Že; 9). VII, 33. L. V. (R. A.) — kousek; Č. A., V. K., G. K. — Kousek; 10). VIII, 3. L. V. (R. A.) — kraloval — Č. A., V. K., G. K. — královal; 11). VIII, 10. L. V. (R. A.) — jinak; Č. A., V. K., G. K. — jinák; 12). VIII, 26. L. V. (R. A.) — skomponírovati; Č. A., V. K., G. K. — zkomponírovati; 13). IX, 34. L. V. (R. A.) — kaviáre; Č. A., V. K., G. K. — kaviare.

⁷⁷⁾ 1). I, 24. L. V. (G. K.) — je mu; R. A., Č. A., V. K., O. Ž. — mu je; 2). I, 30. L. V. (G. K.) — flügel-adjutanta; R. A. — Flügel-adjutanta; Č. A. — Flügel = adjutanta; V. K. — flügl — adjutanta; O. Ž. — Flügeladjutanta; 3). II, 22. L. V. (G. K.) — moždíře, R. A. — kanonu, Č. A. — mořdíře, V. K. — hmoř-, díře; 4). V, 20. L. V. (G. K.) — od jakživa; R. A., V. K., Pr. — odjakživa; Č. A. — od jak živa; 5). VIII, 17. L. V. (G. K.) — cara, R. A., Č. A., V. K. — cára; 6). IX, L. V. (G. K.) — Zpěv devátý; R. A. — Zpěv 9-tý; Č. A., V. K. — Zpěv: IX; 7). X, 4. L. V. (G. K.) — care; Č. A., V. K. — cáre; 8). X, 5. L. V. (G. K.) — carhradský; Č. A., V. K. — Carhradský; 9). X, 6. L. V. (G. K.) — care; Č. A., V. K. — cáre; 10). X, 7. L. V. (G. K.) — Mojžiše; Č. A., V. K. — Mojžiše; 11). X,

Залишається декілька відмін L. V. від розбираних матеріалів «Křt-y», які не підтверджуються нашими матеріалами. Редактор-видавець ужив вірша: 1) «zejtra na tě čeká teprv»; R. A., V. K. — Zejtra teprv na tě čeká, Č. A., G. K. — Zejtra na tě teprv čeká⁸⁰); 2) «a moždířů» («a z moždířů», «mořdířů», I. 33); 3) «Kdybych» («kdybych», II. 21); 4) «si» («jsi», II. 31); 5) «Protože» («Proto že», «Proto, že.» III. 23); 6) «otče náš», («Otče náš», «Otčenáš», «otčenáš», IV. 2); 7) «jím» («s ním», «ním», VI. 17); 8) «abychom» («Abysme», «abysme», «Aby jsme», VI. 17, IX. 32); 9) «praktickosti» («praktičnosti», VII. 9); 10) «už» («již», VII. 10); 11) в восьми випадках в L. V. є підкреслення (перший вірш коломийки надруковано розстріленим) — в матеріалах «Křt-y» підкреслення немає (VII. 5, 7, 11, 15, 17, 20, 24, 29); 12) «sexu» («sexti», VIII. 3); 13) «čimborasso» («Čimborasso, Čimboraso», VIII. 8); 14) «sšedivěla» («zšedivěla», VIII. 10); 15) бракує довготи в словах: а) «caru», «cara»: II. 26, 31; IV. 17, 18; VI. 10, 55, 16, 18; VII. 16, 19, 25, 31; VIII. 9, 10, 11, 14, 15; в) «miska», X. 1; с) «jmena», X. 12; 16) «í» замість «e» — «é» — «vlíkli» («vlekli», «vlékli», IV. 14); 17) порядкова назва пісень: «čtvrtý», «pátý», «šestý», «osmý», «desátý в L. V. словами, а в матеріалах ц и ф р а м и.

Як видно, більшість із цих відмін L. V. від рукописів є така незначна, що можна віднести переважну часть із них на рахунок самодіяльності редактора-видавця L. V.

Але впадає в око одна відміна: редактор L. V. взяв вірш «zejtra na tě čeká teprv», який не збігається з двома відомими нам варіантами. Коли редактор-видавець L. V. так ретельно втілював у своє видання найдрібніші форми, які належать, як виходить, К. Гавлічкові, то нема сумніву, що й цей вірш L. V. не свавільна або помилкова зміна редактора-видавця L. V., а взята з рукописів «Křt-y», що до нас не дійшли. На попередніх сторінках доведено, що були R. A.², P. A.² — і ця відміна L. V. — це побічна вказівка на те, що дійсно ще були інші (крім знаних сьогодні) автографи Гавлічкової поеми.

8. L. V. (G. K.) — care; Č. A., V. K. — cáre; 12). X, 11. L. V. (G. K.) — carském; Č. A., V. K. — cárském.

⁷⁸) 1). VI. 13. L. V. (Č. A.) — nímí; V. K. — ními, G. K. — nimí; 2). VI, 17. L. V. (Č. A.) — pánbůh; R. A. — Pan Bůh; V. K. — pán bůh; G. K. — p. bůh; 3). VIII, 15. L. V. (Č. A.) — Nebude-li; R. A., V. K., G. K. — Nebudeli; 4). X, 9. L. V. (Č. A.) — muhamedský, V. K. — mahamedský, G. K. — mohamedský.

⁷⁹) 1). III, 16. L. V. (Pr.) — s vysoka; R. A., Č. A., V. K., G. K. — z vysoka; 2). IV, 5. L. V. (Pr.) — jímí; R. A., Č. A., G. K. — s nímí; V. K. — jímí; 3). V, 11. L. V. (Pr.) — žizeň; R. A., Č. A., V. K., G. K. — žížeň.

⁸⁰) II, 30.

Цей невідомий автограф її, який відби ся • на L. V., ми умовно назвемо автографом X.

І тепер лише ми можемо приступити до розв'язання питання — на основі яких матеріалів зроблене L. V.?

Можливе припущення: L. V. є копія автографу X. поеми — на підставі відомих нам матеріалів довести цього твердження неможливо; але воно менш правдоподібне, ніж твердження, що впливає знаочного малюнку, — всі ознаки L. V. взяті з автографів і копій «Křt-y», а не свавільно вигадані редактором-видавцем L. V., і тому слід основи для L. V. шукати між відомими на сьогодні рукописами «Хрещення св. Володимира».

Який же з відомих нам автографів, чи копій «Хрещення св. Володимира» найбільш до цього додається?

Очевидячки, що для мети редактора-видавця не вистарчали, як незакінчені, автографи R. A. чи R. A.² — залишається Š. A., V. K. і G. K., що мають десять пісень. Зі складових частин G. K. лише про другу, R. A.², можна говорити, як можливу основу для L. V. Але про R. A.², за браком його, ми теж нічого сказати не можемо.

Таким чином, залишається для нас вибір, як основа для L. V., Š. A. або V. K. (власне, R. A.).

Із зауваг 74 і 78 видно, наскільки V. K. важніша для з'ясування відмін L. V. в порівнянні з Š. A.: коли б на сьогодні бракувало Š. A., то лише 4 відміни L. V., таких несутніх, не находили б виправдання в рукописах «Хрещення св. Володимира». Колиж би на сьогодні бракувало V. K., то 28 відмін, з яких багато таких важних: лад слів у реченні, зовсім інші слова, відмінний правопис — не находили б виправдання в рукописах. і в нас повстало б питання — з яких міркувань редактор-видавець L. V. вжив ці речення, слова, форми. Отак, переважна більшість 28 відмін L. V., які ми можемо з'ясувати лише наслідуванням V. K. (чи R. A.), підказують нам думку, що редактор-видавець в основу L. V. поклав редакцію V. K., себто, одну з останніх редакцій «Хрещення св. Володимира»⁸¹).

Атак природно, щоб редактор-видавець L. V. старався своє видання зробити після останньої редакції «Хрещення св. Володимира». Для редактора-видавця L. V. легше було (без дуже докладної аналізи, яку треба було зробити тут) довідатися про останню редакцію Гавлічкової

⁸¹) Ми не твердимо, що V. K. чи R. A., а лише редакцію V. K. (чи R. A.).

• поеми: на неї йому могли вказати близькі до К. Гавлічка сучасники його, шанувателі духової спадщини поета, переписувачі славної сатири.

Наш висновок, що в основі L. V. покладено редакцію V. K., підпирають і ті спостереження, що на зверхньому вигляді L. V. найбільше лежить відбитка V. K.: 1) на зазначенні початку й кінця пісень, 2) що лише коломийки, а не кожний вірш, починаються великою буквою.

Тепер цікаво зазначити дійсну вагу й рештки рукописів «Křt-y». Їх 46⁸²⁾ ознак L. V., що їх стверджує одноразовий напис у Č. A., R. A., G. K., O. Ž., Pr.; по цих 46 ознаках ми й зможемо зіркувати, яка дійсна для L. V. вага й окремих рукописів поеми, і груп їх⁸³⁾. Через те, що важливо визначити дійсну вартість для L. V. Č. A., ми протиставимо Č. A. решті матеріалів — R. A., G. K., O. Ž., Pr.: коли б ми мали в себе лише V. K. + Č. A., то тоді б 42⁸⁴⁾ текстуальних відміни L. V. не находили б ствердження в цих рукописах «Хрещення св. Володимира». Коли ж ми візьмемо V. K. + (R. A., G. K., O. Ž., Pr.), то лише 4⁸⁵⁾ текстуальні відміни не находять ствердження в цих рукописах поеми. Чи редактор-видавець L. V. мав під руками Č. A.?

Пригадаймо собі долю Č. A. Після смерти К. Гавлічка (29. VII. 1856.) до 28. IV. 1867. р. Č. A., видко як реліквія, переховується дома. В очах доньки К. Гавлічкової Зденки Č. A. був чимось надзвичайно дорогоцінним, коли вона при трагічній розлуці зі своїм нареченим Баталієм (Battaglio), що його дуже любила, на спогад про себе посилає йому цей автограф батькової поеми з нотаткою: «Posílám knížečku — nechť bude Tvým důvěrníkem».

Не так пієтизм до спадщини батька, як страх перед поліцією могли бути причиною, що Зденка Гавлічкова про цей автограф «Хрещення св. Володимира» могла нікому й не говорити.

Баталія 1869 р. разом із 15 піхотним полком переносять на службу до Тернополя. В цьому полку служив і шляхтич, родом з Клятов, Ян Захар, якому Баталію й подарував зшиток із поемою, що його на Різдво Ян Захар привіз з собою до Клятов своєму шкільному товаришеві Максимові Чермакові, власникові друкарні в Клятовах, з тим, щоб Чермак надрукував цей твір. Цей автограф, нарешті, став власністю родини Максима Чермака, дістав

⁸²⁾ Див. завваги з 75—79.

⁸³⁾ Інші ознаки L. V. (заввага 73.) є спільні для кількох матеріалів.

⁸⁴⁾ Див. завв. 75—77, 79.

⁸⁵⁾ Див. завв. 78.

назву «Чермаків автограф», але надрукувати його Максимові Чермакові так і не пощастило.

Можна сподіватись, що підчас переховування автографа Баталієм і Захаром (хоч хтонебудь із їх приятелів і читав цей твір) консерватизм військової атмосфери міг бути певною запорукою того, що не знайшлося охотника зробити копії з цієї нелегальної тоді літератури. З грудня 1869. р. автограф поеми став власністю Чермака. Минуло 8 років, і в 1877. р. Чермак «k našemu úžasu», як передає Тарантик, несподівано одержав друкований примірник «Křt-u», т. зв. «Лішкове» видання. Максим Чермак почав собі пригадувати, кому він давав автограф для перечитання, і, як каже Тарантик, згадав, що давав його проф. Прашкові, й що за деякий час, на вимогу його, Чермака, Прашек, буцім, і повернув автограф. Тарантик і син Максима Чермака Макс проглянули автограф і побачили, що у зшитку бракує 13—14 стор. Але проф. Прашек категорично заперечує, щоб він читав цей автограф, а Максим Чермак не пригадує собі, щоб він іще комунебудь давав автограф. Тим то ми й маємо підставу твердити, що Максим Чермак тримав цю дорогоцінну, але небезпечну для себе річ, у таємниці.

На початку ХХ. в. Ї. А.,—спільне добро родини небіжчика М. Чермака,—десь ізник. Цілих 20 років усі, що знали про Ї. А., вважали, що він загинув. Врешті, часопис «Večer» в ч. 73 за 29. ІІІ. 1922. приніс і родині Чермаків і всьому чеському суспільству приємну несподіванку: Йосип Тинецький повідомляв чеське суспільство, що Ї. А. не загинув: Тарантик, зять М. Чермака, бачучи, що австрійська поліція (по смерті М. Чермака) виявляє особливу увагу до органу «Šumava», боячись несподіваного трусу, заховав Ї. А. і про свій учинок мовчав 20 років, хоч і бачив, яку прикрість робить усім ця страта автографу.

Стислий перебіг долі Ї. А. дозволяє зробити висновок: Зденка, Баталію, Захар і, врешті, М. Чермак, може, як і Тарантик, зі страху перед поліцією, чи з яких інших міркувань, взагалі були, видно, особи з психологією Тарантика: вміли сильно мовчати про небезпечну дорожнечність, що її мали в себе.

Таким чином, аналіза історії долі Ї. А. показує, що автограф завжди лежав добре захованим у кожного з його власників, тому й не дивно, що копій із нього не було, а сам він був завжди неприступний навіть для

прочитання. Ось чому редактор-видавець L. V. і не міг мати цього рукопису під рукою. Тому то на L. V. ми й не бачимо таких ознак, які можна було б з'ясувати лише Č. A.: ті чотири текстуальні відміни, до яких ми дійшли дуже дбайливою аналізою, такі дрібні, що ми відносимо їх на рахунок самодіяльності редактора-видавця L. V., або вони взяті з тих автографів, що з них міг користати редактор-видавець, але ближче цих автографів не знаємо, напр., автограф X. Гавлічкової поеми.

Таким чином, залишається єдине припущення, що з'ясовує 1) назверхній вигляд, 2) внутрішній зміст, 3) граматичні форми: в основу L. V. покладено редакцію V. K., як одну з останніх редакцій «Křt-y».

Чи редактор-видавець L. V. скористався для свого видання R. A., G. K., O. Ž., Pr.?

Маємо докази, що ці рукописи відбилися на L. V.: є випадки, що в L. V. вжито інших слів, речень, ніж у V. K., і ці відхили від V. K. можна з'ясувати лише тим, що редактор-видавець скористався R. A., G. K., O. Ž., Pr.: I, 6. L. V. (R. A., G. K., O. Ž.) — drobet, V. K. — trochu; I, 19. L. V. (R. A., G. K.) — hromovnici, V. K. (O. Ž.) — hromovici; I, 32. L. V. (R. A., G. K., O. Ž.) — z toho, V. K. — při tom; II, 10. L. V. (R. A., G. K., Pr.) — chtěl, V. K. — měl; II, 23. L. V. (R. A., G. K., Pr.) — ještě, V. K. — prave; VII, 7. L. V. (R. A.) — ohlásilo, V. K. (G. K.) oznámilo.

Або: VIII, 1. L. V. (R. A., G. K.) — tak i v Rusku, V. K. — také v Rusku; VIII, 8. L. V. (R. A., G. K.) — jak u rasa, V. K. — jako v rasa; IX, 48. L. V. (R. A., G. K.) — aby lidé, V. K. aby to lidé.

Ці факти дають нам підставу зробити висновок, що, поклавши в основу свого видання V. K., редактор-видавець уніс у своє видання, супроти V. K., деякі зміни після редакцій R. A., G. K. і друкованих пісень «Хрещення св. Володимира» в O. Ž. і Pr.

Таким чином, кінцевий наш висновок: в основу L. V. покладено редакцію V. K., а корективи для V. K. взято з редакцій R. A., G. K. і друкованих пісень в O. Ž. і Pr.⁸⁶⁾

17. XI. 1927. р.

Прага.

⁸⁶⁾ Ми не маємо змоги сказати, чи редактор-видавець мав автографи чи копії, чи копії з копій, а тому то і вживаємо терміну *редакції*. О. Г.

GRÉGOIRE OMELTCHENKO, lecteur.

**HISTOIRE DU TEXTE ET I-ere ÉDITION („LICHKI“) DU POÈME
„LE BAPTÊME DE SAINT VLADIMIR“ PAR CHARLES
HAVLITCHEK-BOROVSKI.**

L'auteur de l'ouvrage suppose que Havlitchek avait déjà commencé à écrire le poème à Moscou. La preuve de cette supposition est que le poème est écrit par les „kolomiiki“ étudiées de manière très approfondie par le poète à Moscou. Le poète a travaillé à cette oeuvre toute sa vie, et il en existe plusieurs autographes et copies.

On a commencé à éditer le poème après la mort du poète. Les chansons I. et III. dans le „O. Ž.“ en 1861; II. IV. et V. dans le „Pr.“ en 1867, et l'édition complète a paru en 1877, appelée l'édition „Lichki“ (L. V.). Jusqu'à ce jour ont paru presque 40 éditions dont 10 avec illustrations, mais l'attention de tous ceux qui étudient la question de savoir quel texte est pris comme base du premier est attirée sur l'édition „Lichki“.

Le professeur B. Tchermak dans son ouvrage „Havlíčkův Křest sv. Vladimíra a jeho rukopisy“, ed. 1925, prouve que le „Č. A.“ est pris comme base de „L. V.“ et que toutes les différences avec le „Č. A.“ sont admises volontairement par l'éditeur, notamment le prof. Tchermak est convaincu que le „Č. A.“ est la dernière rédaction du „Baptême“. L'auteur de l'ouvrage prouve que les conclusions du prof. Tchermak sont erronées; son erreur provient du fait que dans son travail il a pris en considération les textes: „Ch. A.“, „R. A.“, „Č. A.“ et „G. K.“ et qu'il a omis l'édition des chansons I., II., III., IV., V. publiées avant 1877, et surtout qu'il n'a pas connu l'existence d'une copie du poème qui se trouve dans le recueil „L'esprit de Havlitchek“ (D. H.), qui se trouve au Musée National Tchèque.

D'après l'inscription sur le recueil faite par Vl. Quis et dans l'édition

„Quis, Spisy“ — 1897, nous apprenons, que le fils de E. Votsel avait donné ce recueil à E. Jelinek et ce dernier l'avait laissé à Vl. Quis pour le remettre au Musée National Tchèque, dépôt effectué le 15. XI. 1897. Ce recueil est le plus complet de tous ceux qui existent. Il comporte 224 oeuvres de Havlitchek; sous le numéro 221 se trouve la copie du „Baptême de saint Vladimir“, qui est appelée par l'auteur du présent ouvrage „La copie de Votsel“ (V. K.) et il prouve qu'elle est copiée sur l'autographe. L'auteur suppose que Votsel pouvait pour faire la copie se servir de l'autographe du „Baptême“ qui appartenait à Fr. Palacki, qui possédait, comme il est prouvé par des documents, un autographe du poème — cet autographe est nommé par l'auteur „L'autographe de Palacki“ („P. A.“).

Examinant la copie de Gabler le prof. Tchermak, sans aucun argument, fait la conclusion, que „G. K.“ est transcrité du „Č. A.“. L'auteur trouve que les conclusions du prof. Tchermak sont erronées; il suppose, d'après un examen extérieur, que la „G. K.“ a été copiée sur les deux originaux — les neufs premières chansons et les tables des matières ont été copiées sur un texte original et la dixième sur un autre. Comparant les 9 premières chansons „G. K.“ avec „R. A.“ et 9 chansons „Č. A.“, avec „V. K.“ on voit que leurs 9 premières chansons n'étaient pas l'original pour „G. K.“ Étant donné que l'original pour les premières chansons „G. K.“ n'avait que 9 chansons et par là ressemblait à „R. A.“, l'auteur l'appelle „L'autographe de Rieger seconde rédaction“ („R. A.²“). Comparant la dixième chanson „G. K.“ avec la dixième chanson „Č. A.“ et „V. K.“, l'auteur trouve de grandes différences, qui prouvent que la dixième chanson „G. K.“ est une copie d'un autre autographe quelconque et non pas du „Č. A.“ et non plus du „V. K.“. Il devait donc exister un autre autographe du „Baptême“. L'autographe, sur lequel est copiée la dixième chanson „G. K.“, doit être postérieur au „Č. A.“: le neuvième vers de la dixième chanson „Č. A.“ est: „Uvěř (Drž se) Muhameda“, dans „V. K.“ — „Drž se Muhameda“, et dans l'original inconnu, d'après le „G. K.“ — „Uvěř Mohameda“. Ces deux variantes „Č. A.“ — „Uvěř (Drž se) Muhameda“ se trouvent dans „V. K.“ et „G. K.“ comme des rédactions distinctes du „Č. A.“

Examinant l'histoire du texte du poème „Le Baptême“ l'auteur trouve que la troisième rédaction est „Ch. A.“, *) le quatrième „R. A.“,

*) Quand l'ouvrage était à la dernière correction l'auteur a trouvé à N. Č. M. encore deux copies du „Baptême“ (des fragments de 108 vers chacun). Après analyse, l'auteur en vient à conclure, que les fragments ont été copiés sur des autographes diffé-

le cinquième est l'autographe „R. A. 2.“. Des autographes comportent toutes les dix chansons, le premier, d'après l'auteur, est „Č. A.“, qui est le sixième autographe. Postérieurement au „Č. A.“ ont été écrits encore deux autographes: „P. A.“ le septième, et le huitième d'où avait été transcrite la dixième chanson du „G. K.“. Cet autographe ressemble au „P. A.“, car il possède la table des matières de la X. chanson (et le „Č. A.“ ne le possède pas). L'auteur l'appelle „L'autographe de Palacki 2-me rédaction („P. A.2“) et le considère comme VIII-me autographe du poème.

Examinant l'histoire des copies du poème l'auteur trouve que „G. K.“, dont la majeure partie est copiée sur le „R. A. 2.“, est la I-re copie et la „V. K.“ qui est copiée sur le „P. A.“ est la deuxième.

Le prof. Tchermak suppose que les différences entre l'édition „Lichki“ et l'autographe, qu'il possède (Č. A.), sont faites par l'éditeur „L. V.“ qui „a écrit la plupart des mots avec l'orthographe moderne, les formes populaires avaient été remplacées par les formes littéraires, et en général les différences entre „Č. A.“ et „L. V.“ ont été faites, probablement, dans l'intention de compliquer la recherche de l'éditeur. Peut être que l'éditeur a fait ces changements avec l'intention de corriger Havlitchek.“ Il existe environ 160 différences portant sur les mots, leur emplacement et leur orthographe entre „Č. A.“ et „L. V.“. Le prof. Tchermak notamment dans son travail ne parle pas du fait suivant: il est connu que dans le „Č. A.“ manquent les pages 13—14. Le prof. Tchermak avec l'autorisation de Mme. Brafova avait fait le fac-similé des pages, qui manquent, du „R. A.“ qu'elle possède, pour l'édition „Č. A.“, mais le texte des pages 13—14 dans „Č. A.“ pris du „R. A.“ n'est pas conforme avec le texte de „L. V.“ (note 48).

L'auteur ne peut pas admettre les conclusions du prof. Tchermak que l'édition „Lichki“ est faite d'après le „Č. A.“ pour la raison que presque toutes les différences textuelles entre „L. V.“ et „Č. A.“ se trouvent dans les autographes et les copies du „Baptême“, que nous avons aujourd'hui.

Il existe presque 800 variantes entre „L. V.“ et les autographes et les copies du „Baptême“. Presque toutes s'expliquent par l'examen répété 5, 4, 3, 2 fois des écrits. (Les notes: 73—79). Des écrits uniques s'expliquent presque 60 cas, seulement dans les „V. K.“, „G. K.“, „O. Ž.“, „R. A.“, „Č. A.“ et „Pr.“ simultanément. Il n'existe aucune

rents. Il pense que c'était le premier (I) et le second (II) autographes, — „Ch. A.“. C'était seulement troisième (III). Il donnera l'analyse des copies qu'il a trouvées, le plus tôt possible, à la presse.

variante qui puisse être expliquée par „Ch. A.“, seulement — il est probable que l'éditeur de la „L. V.“ n'a pas utilisé „Ch. A.“ — c'est pourquoi „Ch. A.“ ne retient pas l'attention de l'auteur. Ainsi le groupement des preuves des différences de la „L. V.“ est tel: les différences de la „L. V.“ se prouvent dans 232 cas par quatre écrits, dans 316 par trois, dans 135 par deux et 74 par un dans les textes examinées (les notes: 73—79). Le nombre 74 se compose de 28 différences de la „L. V.“ qui se trouvent dans la „V. K.“ (note 74), 14 dans la „O. Ž.“ (note 75), 13 dans la „R. A.“ (note 76), 12 dans la „G. K.“ (note 77), 4 dans la „Č. A.“ (note 78), et 3 dans la „Pr.“ (note 79). Au total 757 points différents de la „L. V.“ s'expliquent par la comparaison des textes examinés. Il existe quelques différences dans la „L. V.“ qui ne se trouvent pas dans les textes examinés. L'auteur suppose qu'il existait encore un texte inconnu, dont se servait l'éditeur de la „L. V.“. Ce texte est appelé par l'auteur le „X. A.“ (autographe X.) (la page 23).

Quel autographe a été pris comme base pour la „L. V.“? Si nous supposons que c'était le „X. A.“, on ne peut pas trouver des preuves pour cette hypothèse. C'est pourquoi il faut chercher, par conséquent, l'origine de „L. V. entre les autographes et copies, qui existent actuellement. Il est évident qu'on ne peut pas prendre comme origine de la „L. V.“ les „O. Ž.“, „Pr.“, „R. A.“ et „R. A. 2.“ comme textes incomplets. En ce qui concerne le „P. A. 2.“ on ne peut rien dire au sujet de son influence sur la „L. V.“. Il reste „Č. A.“ et „P. A.“, ou plutôt sa „V. K.“, comme textes probables pour la „L. V.“

Les 28 différences de la „L. V.“ s'expliquent par la „V. K.“ et seulement 4 différences par la „Č. A.“ (notes 74 et 78). Pour ces raisons l'auteur conclut que la base de la „L. V.“ est la „V. K.“ („P. A.“) — une des dernières rédactions du poème „Le Baptême“; puis il examine la valeur d'autres matériaux pour „L. V.“; il oppose „Č. A.“ au groupe „R. A.“, „G. K.“, „O. Ž.“ et „Pr.“. Si on prend „V. K.“ et „Č. A.“ — les 42 différences de „L. V.“ ne pourraient être expliquées (notes 75—77, et 79). Si on prend „V. K.“ (P. A.) et „R. A.“, „G. K.“, „O. Ž.“, „Pr.“ seulement 4 différences sans importance resteront sans explications (note 78).

L'auteur pose la question de savoir si l'éditeur de la L. V. possédait ou non le „Č. A.“ ou sa copie? Examinant le sort de la „Č. A.“ l'auteur croit que les possesseurs de la „Č. A.“ — la fille de Havlitchek Zdenka, Bataglie, Ivan Zachar et Maxim Tchermak — par pitié ou par crainte de la police cachaient l'autographe soit comme

un souvenir cher, soit comme littérature interdite. Une preuve en est que Mr. Tarantik, 4. ans après la déclaration de l'indépendance de la Tchécoslovaquie n'avait pas déclaré que la „Č. A.“ se trouvait chez lui et l'a caché en tout durant 20 ans, sachant le préjudice moral qu'il causait à la famille Tchermak et à tous ceux qui s'intéressent à l'autographe de Havlitchek. Même au cinquantenaire de la naissance du poète, il ne l'avait pas déclaré. Tant l'analyse du sort du „Č. A.“ prouve qu'il était toujours hors d'usage et qu'il n'avait pas eu des copies. Il est hors de doute que l'éditeur du „L. V.“ ne le possédait pas et que celui-ci est sans influence sur la „L. V.“; les quatre variantes, qui se trouvent seulement dans le „Č. A.“ (note 78), sont insignifiantes et peuvent être expliquées par l'initiative personnelle de l'éditeur.

La comparaison des textes „L. V.“ et „V. K.“ montre que quelques mots et expressions différentes dans la „L. V.“ de „V. K.“ sont identiques avec „R. A.“, „G. K.“, „O. Ž.“ „Pr.“ (la page 26).

L'auteur en vient par conséquent à cette conclusion définitive: la source de la „L. V.“ se trouve dans la rédaction de „V. K.“ et les corrections ont été prises dans la rédaction „R. A.“, „G. K.“ et 5 chansons publiées dans „O. Ž.“ et dans la „Pr.“

Праці

того ж автора:

- 1) Ввід до Слав'янознавства — літографований курс лекцій — 131 стор.
- 2) Одна з жертв визвольної боротьби на Кубані (з приводу смерті М. С. Рябовола) Л. — Н. — В. 1926., V.
- 3) Карель Гавлічек-Боровський — Л. — Н. — В. 1926. XII.
- 4) Котрі пам'ятники українські, а котрі білоруські. (Записки істор. філологічного відд. Академії Наук. 1926. IX.).
- 5) «Гісторыя беларускай кнігі» — „Slavie“, 1927. I.
- 6) Листування Т. Г. Шевченка з Я. Кухаренком — Л. — Н. — В. 1927., X.
- 7) Я. Г. Кухаренко. В-во «Ока». Коломия. 1928.
- 8) Біографія Я. Кухаренка й аналіза видань його творів (Я. Г. Кухаренко. Твори. Перше повне ілюстроване видання. В-во Громада Українців з Кубані. Прага. 1928.).

Д р у к у є т ь с я :

- 9) Біографія Карла Гавлічка-Боровського, Карель Гавлічек та Іван Франко. (Карель Гавлічек-Боровський. «Вибір поезій». Переклад Івана Франка. В-во «Чесько-Українська Книга». 1929.).
-